

در یک دهه گذشته و پایین بودن نسبی نرخ مشارکت در بازار کار، نشان‌دهنده وجود مشکلات ساختاری در این بازار است.

۹-۱- جمعیت و نیروی انسانی

براساس برآورد مرکز آمار ایران، جمعیت کشور در سال ۱۳۹۶ با ۱/۴ درصد افزایش در مقایسه با سال قبل از آن به ۸۱/۱ میلیون نفر رسید. در این سال رشد جمعیت شهری ۱/۹ درصد بود و جمعیت روستایی با ۱۰ هزار نفر افزایش در سطح ۲۰/۸ میلیون نفر تثبیت شد. به این ترتیب ضریب شهرنشینی در سال مذکور با ۰/۴ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۵ به ۷۴/۴ درصد رسید. در سال مذکور نسبت جنسی جمعیت که تعداد مردان به ازای هر یک‌صد نفر جمعیت زن را نشان می‌دهد، برابر ۱۰۲/۶ بود.

براساس آخرین اطلاعات ارائه شده در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، بررسی روند مهاجران وارد شده طی سال‌های ۹۵-۱۳۹۰ نشان می‌دهد که ۴/۳ میلیون نفر طی دوره مزبور اقدام به مهاجرت نموده‌اند. از این تعداد، ۵۱/۴ درصد مرد و بقیه زن بوده‌اند. توزیع مهاجران براساس گروه‌های سنی نشان می‌دهد در دوره مذکور بیشترین تعداد مهاجران در گروه‌های سنی ۲۹-۲۵ و ۲۴-۲۰ ساله که سنین ورود به تحصیلات عالی و اشتغال است، قرار داشته‌اند. از کل مهاجران، حدود ۲/۶ درصد از خارج از کشور وارد شده‌اند.

در سال ۱۳۹۶، تعداد کل خانوارها به ۲۴/۷ میلیون خانوار رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ حدود ۲/۰ درصد رشد نشان می‌دهد. از این تعداد، ۱۸/۶ میلیون خانوار در مناطق شهری

در سال ۱۳۹۶، دولت تلاش کرد با تصویب دو طرح «اشتغال فراگیر» و «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی» گام‌های موثری در جهت ایجاد اشتغال بردارد. براساس کلیات طرح «اشتغال فراگیر» که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به تصویب رسید، مقرر شد مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات بانکی برای حمایت از طرح‌های اشتغال‌زایی که در زنجیره ارزش بیشترین نقش اشتغال‌زایی را دارند اختصاص یابد. البته بر خلاف طرح‌های اشتغال‌زایی که در سال‌های قبل به اجرا درآمده بود، در این طرح تاکید بر حمایت از طرح‌های اشتغال‌زایی بود که براساس مطالعات میدانی، ضرورت حمایت از آنها تایید شد و نقش موثری در تکمیل زنجیره ارزش داشتند. علاوه بر این، در این سال با تصویب قانون «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از صندوق توسعه ملی» توسط مجلس شورای اسلامی، به دولت اجازه داده شد تا معادل ریالی مبلغ ۱/۵ میلیارد دلار از منابع صندوق توسعه ملی را برای اهداف اشتغال‌زایی به صورت تلفیقی با منابع بانکی جهت اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی در روستاها و شهرهای زیر ۱۰ هزار نفر جمعیت با اولویت مناطق مرزی و عشایری اختصاص دهد.

در سال ۱۳۹۶، به دلیل افزایش بیشتر موجودی اشتغال در مقایسه با افزایش جمعیت فعال در بازار کار، نرخ بیکاری با ۰/۳ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۵ به ۱۲/۱ درصد رسید. با این حال، ماندگاری نرخ بیکاری بالای ۱۰ درصد حداقل

یک طلاق به ثبت رسیده است. در این سال تعداد ۵۳۹/۵ هزار ازدواج و ۱۶۳/۵ هزار طلاق در مناطق شهری کشور به ثبت رسید که در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب ۱۲/۴ و ۳/۱ درصد کاهش نشان می‌دهد. در مناطق روستایی نیز تعداد ۶۹/۵ هزار ازدواج و ۱۱/۱ هزار طلاق به ثبت رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۲۱/۶ و ۹/۵ درصد کاهش داشته است. نسبت ازدواج به طلاق در سال ۱۳۹۶ در مناطق شهری و روستایی کشور به ترتیب ۳/۳ و ۶/۳ برابر بوده است که نسبت به مقادیر مشابه سال ۱۳۹۵ (۳/۷ و ۷/۲ برابر)، کاهش داشته است.

جدول ۹-۱- آمارهای حیاتی جمعیت (هزار نفر)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴
تعداد موالید ثبت شده (کل اسناد)	۱۴۸۷/۹	۱۵۲۸/۱	۱۵۷۰/۲
تعداد وفات ثبت شده	۳۷۶/۷	۳۶۹/۸	۳۷۴/۸
	-۲/۶	-۲/۷	
	۱/۹	-۱/۴	

مأخذ: سازمان ثبت احوال کشور

۹-۲- بازار کار

بازار کار همانند هر بازار دیگری در اقتصاد از دو سمت عرضه و تقاضا تشکیل شده است. مهم‌ترین شاخص‌های بازار کار در سمت عرضه، جمعیت فعال و نرخ مشارکت و در سمت تقاضا، ظرفیت اشتغال ایجاد شده از سوی بخش‌های مختلف اقتصاد کشور است و جمعیت بیکار و نرخ بیکاری حاصل برآیند دو سمت عرضه و تقاضای بازار می‌باشد. بازار کار از سمت عرضه تحت تاثیر ساختار جمعیتی به‌ویژه جمعیت بالای ۱۰ سال و عوامل اقتصادی بوده و از سمت تقاضا غالباً متأثر از شرایط حاکم بر فضای اقتصادی است. بنابراین، تصمیمات اتخاذ شده توسط نیروی کار (به‌عنوان عرضه‌کننده) و بنگاه‌ها (به‌عنوان تقاضاکننده) تحولات بازار کار را رقم می‌زند. در خصوص عوامل موثر بر عرضه نیروی کار می‌توان به مواردی همچون تصمیم در مورد ورود به بازار کار، دوره‌های آموزشی و مهارتی طی شده، نحوه جستجوی شغلی و سطح دستمزد مورد انتظار اشاره کرد. تقاضای بنگاه‌های اقتصادی

و ۶/۱ میلیون خانوار در مناطق روستایی ساکن می‌باشند. تعداد خانوار در مناطق شهری و روستایی در سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب ۲/۶ و ۰/۱ درصد افزایش داشت. بررسی تعداد خانوار برحسب مناطق شهری و روستایی استان‌های کشور نشان می‌دهد بیشترین رشد تعداد خانوار در مناطق شهری به استان‌های بوشهر، سیستان و بلوچستان و هرمزگان به ترتیب به میزان ۵/۱، ۴/۸ و ۴/۵ درصد و در مناطق روستایی به استان‌های سیستان و بلوچستان، هرمزگان، کهگیلویه و بویراحمد و خراسان جنوبی به ترتیب به میزان ۱/۶، ۱/۴، ۱/۱ و ۱/۱ درصد اختصاص داشت. در این سال تعداد خانوارهای مناطق روستایی استان‌های کرمانشاه، تهران و اصفهان در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب ۲/۴، ۱/۷ و ۱/۵ درصد بیشترین کاهش را به ثبت رساندند. تعداد خانوار در مناطق شهری استان تهران در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل از آن معادل ۲/۱ درصد افزایش و تعداد خانوار روستایی آن به میزان ۱/۷ درصد کاهش داشت.

براساس آمار سازمان ثبت احوال کشور، تعداد موالید در سال ۱۳۹۶ حدود ۱۴۸۷/۹ هزار نفر بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ حدود ۲/۶ درصد کاهش داشت. با توجه به تعداد وفات ثبت‌شده به میزان ۳۷۶/۷ هزار نفر، در این سال ۱۱۱۱/۲ هزار نفر به جمعیت کشور (بدون در نظر گرفتن میزان مهاجرت) اضافه شد. نسبت جنسی (مردان به زنان) حاصل از ثبت رویداد وفات در سال ۱۳۹۶ برابر با ۱۲۶/۹ می‌باشد که در مقایسه با نسبت سال قبل از آن (۱۲۸/۵)، کاهش نشان می‌دهد. در این سال تعداد وفات ثبت شده در مقایسه با سال ۱۳۹۵ معادل ۱/۹ درصد افزایش یافت.

در سال ۱۳۹۶، تعداد ۶۰۹/۰ هزار ازدواج و ۱۷۴/۶ هزار طلاق در کشور به ثبت رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۱۳/۶ و ۳/۶ درصد کاهش نشان می‌دهند. نسبت ازدواج به طلاق در سال ۱۳۹۶ در کل کشور ۳/۵ برابر بود که در مقایسه با سال قبل از آن (۳/۹ برابر)، کاهش نشان می‌دهد. این شاخص بیان‌کننده این واقعیت است که به ازای هر ۳/۵ ازدواج،

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۶

رسید. از کل جمعیت فعال در سال مورد بررسی، حدود ۲۱/۴ میلیون نفر مرد و بقیه زن بودند که در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب ۲/۲ و ۶/۹ درصد افزایش داشتند. توزیع منطقه‌ای جمعیت فعال نشان می‌دهد در این سال ۱۹/۶ میلیون نفر در مناطق شهری و ۷/۰ میلیون نفر در مناطق روستایی به‌عنوان جمعیت فعال در بازار کار حضور داشتند.

در سال ۱۳۹۶، نرخ مشارکت با ۰/۹ واحد درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۴۰/۳ درصد رسید. افزایش بیشتر جمعیت فعال (۳/۱ درصد) نسبت به افزایش ۰/۸ درصدی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر، موجب افزایش نرخ مشارکت کل کشور در این سال شد. در سال مورد بررسی، نرخ مشارکت به تفکیک مناطق شهری و روستایی نیز به ترتیب با ۰/۸ و ۱/۴ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۵، به ۳۹/۷ و ۴۲/۴ درصد رسید.

بررسی نرخ مشارکت به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد نرخ مشارکت مردان و زنان در سال مذکور به ترتیب ۶۴/۵ و ۱۶/۰ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ معادل ۰/۴ و ۱/۱ واحد درصد افزایش نشان می‌دهند.

در بازار کار نیز غالباً تحت تاثیر نوع فعالیت بنگاه، سطح دستمزدها، نوع قراردادهای و ساعات کاری مورد نیاز بنگاه قرار دارد. علاوه بر موارد فوق، تغییر و تحولات اجتماعی و فرهنگی جوامع نیز بر تحولات بازار کار موثر است.

شرایط بازار کار در سال ۱۳۹۶ همچنان تحت تاثیر فضای کلی اقتصاد کشور و شکل‌گیری انتظارات مثبت عاملان اقتصادی پس از توافق بین‌المللی برجام بوده که افزایش انگیزه نیروی کار جهت حضور فعال در بازار کار و افزایش اشتغال در این سال را در پی داشته است.

۹-۲-۱- عرضه نیروی کار

عرضه نیروی کار متأثر از تحولات جمعیت کل کشور به خصوص جمعیت بالای ۱۰ سال است. جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال قبل از آن با ۰/۸ درصد افزایش به ۶۵/۹ میلیون نفر رسید.

در سال ۱۳۹۶، جمعیت فعال کشور با ۳/۱ درصد افزایش در مقایسه با سال قبل از آن به حدود ۲۶/۶ میلیون نفر

جدول ۹-۲- تحول جمعیت و بازار کار

درصد تغییر (۱)		سال			جمعیت ۱۰ سال و بیشتر
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۰/۸	۱/۱	۶۵۹۲۶	۶۵۳۸۵	۶۴۶۹۲	جمعیت فعال
۳/۱	۴/۴	۲۶۵۸۹	۲۵۷۹۱	۲۴۷۰۱	جمعیت شاغل
۳/۵	۲/۸	۲۳۳۷۹	۲۲۵۸۸	۲۱۹۷۲	جمعیت بیکار
۰/۲	۱۷/۴	۳۲۱۰	۳۲۰۳	۲۷۲۹	نرخ مشارکت
۰/۹	۱/۲	۴۰/۳	۳۹/۴	۳۸/۲	نرخ بیکاری
-۰/۳	۱/۴	۱۲/۱	۱۲/۴	۱۱/۰	مناطق شهری
-۰/۳	۱/۵	۱۳/۴	۱۳/۷	۱۲/۲	مناطق روستایی
-۰/۷	۰/۸	۸/۲	۸/۹	۸/۱	مردان
-۰/۳	۱/۲	۱۰/۲	۱۰/۵	۹/۳	زنان
-۰/۹	۱/۳	۱۹/۸	۲۰/۷	۱۹/۴	جوانان ۱۵-۲۴ ساله
-۰/۸	۳/۱	۲۸/۴	۲۹/۲	۲۶/۱	شهری
-۰/۴	۳/۰	۳۱/۹	۳۲/۳	۲۹/۳	روستایی
-۱/۸	۲/۵	۲۰/۷	۲۲/۵	۲۰/۰	جوانان ۲۹-۱۵ ساله
-۰/۶	۲/۶	۲۵/۳	۲۵/۹	۲۳/۳	شهری
-۰/۵	۲/۶	۲۷/۶	۲۸/۱	۲۵/۵	روستایی
-۱/۳	۲/۳	۱۸/۶	۱۹/۹	۱۷/۶	

۱- تغییرات نرخ‌های بیکاری و مشارکت برحسب واحد درصد می‌باشند.

ماخذ: مرکز آمار ایران

با توجه به نرخ رشد ثابت جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر، افزایش عرضه نیروی کار در سه سال اخیر بیشتر تحت تاثیر کاهش

عرضه نیروی کار به طور مستقیم متأثر از تحولات جمعیت کل کشور به خصوص جمعیت بالای ۱۰ سال می‌باشد.

فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

سال سهم بخش‌های صنعت و کشاورزی به ترتیب معادل ۳۲/۰ و ۱۷/۶ درصد بود. مقایسه سهم‌های مذکور با سال ۱۳۹۵ نشان‌دهنده افزایش سهم بخش‌های خدمات و صنعت به ترتیب معادل ۰/۳ و ۰/۱ واحد درصد و کاهش ۰/۴ واحد درصدی سهم بخش کشاورزی می‌باشد.

بررسی اشتغال جدید برحسب جنسیت نشان می‌دهد که از مجموع ۷۹۰/۶ هزار شغل ایجاد شده در سال ۱۳۹۶، تعداد ۴۷۶/۲ هزار شغل به موجودی اشتغال مردان و ۳۱۴/۳ هزار شغل به موجودی اشتغال زنان اضافه شده است. با توجه به رشد قابل توجه اشتغال زنان در ۳ سال اخیر، سهم شاغلان زن از کل شاغلان کشور از ۱۴/۵ درصد در سال ۱۳۹۳ به ۱۷/۹ درصد در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است.

توزیع شاغلان جدید برحسب مناطق جغرافیایی نیز نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶، تعداد شاغلان در مناطق شهری ۷۸۱/۶ هزار نفر (۴/۸ درصد) و در مناطق روستایی ۸/۹ هزار نفر (۰/۱ درصد) افزایش یافته است. در مناطق شهری و روستایی، بیشترین افزایش تعداد شاغلان به ترتیب در بخش‌های خدمات و صنعت رخ داده است. در این سال تنها تعداد شاغلان بخش کشاورزی در مناطق روستایی با ۱۰/۸ هزار نفر کاهش مواجه شده است.

۹-۲-۳- بیکاری

در سال ۱۳۹۶، جمعیت بیکار، به رقم ۳/۲ میلیون نفر رسید که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۰/۲ درصد افزایش نشان می‌دهد؛ لیکن به دلیل افزایش بیشتر جمعیت شاغل، نرخ بیکاری کاهش داشته است. در این سال نرخ بیکاری با ۰/۳ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۱۲/۱ درصد رسید. نرخ بیکاری زنان و مردان به ترتیب ۱۹/۸ و ۱۰/۲ درصد بود که نسبت به سال ۱۳۹۵ به میزان ۰/۹ و ۰/۳ واحد درصد کاهش داشت.

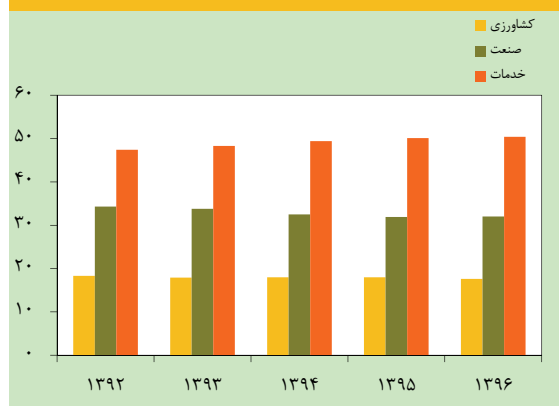
بررسی نرخ بیکاری برحسب مناطق نشان می‌دهد نرخ بیکاری مناطق شهری و روستایی در سال ۱۳۹۶ به ترتیب ۱۳/۴ و ۸/۲ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ معادل ۰/۳ و ۰/۷

جمعیت غیر فعال به دلیل اتمام دوران تحصیلی دانشجویان و ورود آنها به بازار کار بوده است. براساس گزارش مرکز آمار ایران از نتایج آمارگیری نیروی کار، در سال ۱۳۹۶ در مجموع ۱۲/۵ میلیون نفر از جمعیت کشور فارغ‌التحصیل یا در حال تحصیل در دوره‌های عالی بودند. از این تعداد، ۷/۱ میلیون نفر فعال و ۵/۴ میلیون نفر غیر فعال بودند. به عبارت دیگر، نرخ مشارکت در جمعیت تحصیل کرده ۵۶/۹ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ (۵۵/۱ درصد)، افزایش نشان می‌دهد.

۹-۲-۲- تقاضای نیروی کار

آمار تعداد شاغلان در بخش‌های مختلف اقتصادی شامل صنعت، کشاورزی و خدمات در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که در این سال در مجموع ۲۳/۴ میلیون نفر مشغول به کار بوده‌اند که در مقایسه با تعداد شاغلان در سال ۱۳۹۵، نشان‌دهنده اضافه شدن حدود ۷۹۰/۶ هزار شغل (معادل ۳/۵ درصد) به کل اشتغال کشور است. در سال مورد بررسی، در بخش‌های خدمات، صنعت و کشاورزی به ترتیب ۴۵۲/۵، ۲۸۷/۶ و ۴۸/۹ هزار شغل ایجاد شد^(۱).

نمودار ۹-۱- سهم اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی (درصد)

توزیع اشتغال به تفکیک بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶، بخش خدمات با ۵۰/۴ درصد، بیشترین سهم از اشتغال را به خود اختصاص داده است. در این

۱- اختلاف سرجمع شغل‌های ایجاد شده در بخش‌های اقتصادی و کل تغییرات اشتغال، ناشی از شغل‌های ایجاد شده در بخش فعالیت‌های نامشخص می‌باشد.

۹-۲-۴- تسهیلات اعطا شده برای ایجاد اشتغال

بانک مرکزی هر ساله از منابع قرض الحسنه بانکها مبالغی را جهت طرح‌های خوداشتغالی و مشاغل خانگی اختصاص می‌دهد. در سال ۱۳۹۶، مبلغ ۲۰۵۸۹ میلیارد ریال تسهیلات اشتغال‌زایی به مددجویان سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) و ۲۷۹۷ میلیارد ریال تسهیلات مشاغل خانگی از منابع قرض الحسنه بانکها پرداخت شد. مقایسه ارقام پرداختی با سهمیه ابلاغی بانک مرکزی نشان می‌دهد که در این سال ۶۸/۶ درصد از سهمیه ۳۰ هزار میلیارد ریالی اشتغال‌زایی و ۳۵/۰ درصد از سهمیه ۸ هزار میلیارد ریالی ابلاغ شده برای مشاغل خانگی تحقق یافته است. این عملکرد در مقایسه با عملکرد ۹۰/۷ و ۷۳/۸ درصدی بانکها در پرداخت تسهیلات اشتغال‌زایی و مشاغل خانگی در سال ۱۳۹۵، کاهش داشته است. دلیل کاهش عملکرد تسهیلات مذکور، افزایش چشمگیر سهمیه‌های ابلاغی تسهیلات خوداشتغالی و مشاغل خانگی در سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۹۵ بوده است.

همچنین، مطابق «آیین‌نامه اجرایی بندهای (الف) و (ب) تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۶»، مقرر گردیده بود مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات بانکی به طرح‌های اشتغال‌زایی ذیل برنامه «اشتغال فراگیر» (مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۶) از منابع بانک‌های عامل منتخب پرداخت گردد. به‌رغم وجود برخی مشکلات اجرایی از جمله عدم دسترسی به سامانه الکترونیکی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و تاخیر در معرفی طرح‌های اشتغال‌زا به بانک‌های عامل، عملکرد اجرای این طرح نشان می‌دهد که بالغ بر ۱۲۰۰ میلیارد ریال تسهیلات تا اسفند ماه ۱۳۹۶ توسط بانک‌های عامل منتخب پرداخت گردیده است. همچنین، با تصویب «قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی» در سال ۱۳۹۶، به صندوق توسعه ملی اجازه داده شد تا معادل ریالی ۱۵۰۰ میلیون دلار از منابع صندوق به صورت تلفیقی با منابع بانکی، جهت اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی در روستاها و

واحد درصد کاهش داشت. خشکسالی‌های متمادی در چند سال اخیر و مهاجرت کارجویان روستایی به مناطق شهری از دلایل بالاتر بودن نرخ بیکاری شهری به شمار می‌رود.

در سال ۱۳۹۶، نرخ بیکاری جوانان در گروه‌های سنی ۱۵-۲۴ و ۲۹-۱۵ ساله در مقایسه با سال ۱۳۹۵ به ترتیب با ۰/۸ و ۰/۶ واحد درصد کاهش به ۲۸/۴ و ۲۵/۳ درصد رسید. در این سال نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله در مناطق شهری و روستایی به ۳۱/۹ و ۲۰/۷ درصد رسید که در مقایسه با ارقام سال قبل از آن به ترتیب ۰/۴ و ۱/۸ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. در گروه سنی ۲۹-۱۵ ساله نیز نرخ بیکاری در مناطق شهری و روستایی به ترتیب با ۰/۵ و ۱/۳ واحد درصد کاهش به ۲۷/۶ و ۱۸/۶ درصد رسید.

توزیع نرخ بیکاری برحسب استان‌های کشور در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد استان‌های کرمانشاه، چهارمحال و بختیاری و خوزستان به ترتیب با ۲۱/۶، ۲۰/۸ و ۱۴/۷ درصد، بالاترین نرخ بیکاری و استان‌های مرکزی، سمنان و هرمزگان به ترتیب با ۷/۹، ۷/۹ و ۹/۰ درصد، پایین‌ترین نرخ بیکاری را داشته‌اند. این امر نشان می‌دهد که همچنان فاصله زیادی بین نرخ بیکاری استان‌های مختلف وجود دارد؛ ضمن اینکه نرخ بیکاری عمدتاً در استان‌های محروم و مرزی کشور بالا است. بنابراین، توجه به ویژگی‌های منطقه‌ای و مباحث آمایش سرزمین در تدوین سیاست‌های اشتغال‌زایی اهمیت ویژه‌ای دارد.

مقایسه نرخ بیکاری استان‌های کشور در سال ۱۳۹۶ با سال قبل از آن نشان می‌دهد که در ۲۲ استان کشور نرخ بیکاری کاهش و در ۷ استان افزایش یافته و در ۲ استان کرمان و یزد بدون تغییر بوده است. با مقایسه تغییرات نرخ بیکاری و جمعیت فعال و شاغل در استان‌های مختلف کشور می‌توان نتیجه‌گیری نمود که علت کاهش نرخ بیکاری در بیشتر استان‌های کشور افزایش بیشتر جمعیت شاغل نسبت به افزایش جمعیت فعال بوده است. در واقع در سال ۱۳۹۶، در بیشتر استان‌های کشور پاسخ مناسبی از سمت تقاضای نیروی کار در مقابل افزایش عرضه نیروی کار داده شده است.

فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

شده، مقرری پرداختی برحسب نفر-ماه در سال ۱۳۹۶ با ۲/۸ درصد افزایش به ۲۵۵۹/۵ هزار ریال رسید.

۹-۲-۶- دستمزد و حقوق

تعیین حداقل دستمزد در اغلب کشورها به منظور تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از نیروی کار با تخصص و مهارت پایین صورت می‌گیرد. در ایران هر ساله حداقل دستمزد برای کارگران و ضریب حقوق برای کارمندان دولت تعیین می‌شود. براساس ماده ۴۱ قانون کار مصوب سال ۱۳۶۹، شورای عالی کار در هر سال میزان حداقل دستمزد کارگران را اعلام می‌کند. در سال ۱۳۹۶، حداقل دستمزد ماهانه (۳۰ روزه) کارگران با توجه به مصوبه شورای عالی کار ۹۲۹۹/۳ هزار ریال تعیین شد. این رقم در مقایسه با رقم تعیین شده برای سال ۱۳۹۵، به میزان ۱۴/۵ درصد رشد نشان می‌دهد. براساس مصوبه هیات وزیران، ضریب حقوق کارکنان دولت از ۱۵۴۱ واحد در سال ۱۳۹۵ با ۱۰/۰ درصد رشد به ۱۶۹۵ واحد در سال ۱۳۹۶ رسید. بنابراین، دستمزد واقعی کارگران و کارکنان دولت در سال ۱۳۹۶ با توجه به نرخ تورم (۹/۶ درصد) افزایش اندکی داشته است.

۹-۳- آموزش

نظام آموزشی هر کشور در مقاطع مختلف تحصیلی، علاوه بر رسالت فرهنگی و اجتماعی، عهده‌دار تربیت و آماده‌سازی نیروی انسانی برای ورود به بازار کار است. با شناخت مناسب از مزیت‌های نسبی و برنامه‌ریزی صحیح آموزشی می‌توان نیروی انسانی پویاتری را جهت تسریع توسعه اقتصادی به کار گرفت. امکانات آموزشی عمومی مناسب باعث کاهش فقر فرهنگی و اقتصادی شده و زمینه را برای بروز استعدادهاى افراد جامعه فراهم می‌نماید.

۹-۳-۱- آموزش و پرورش عمومی

در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، تعداد کل دانش‌آموزان^(۳) با ۳/۱ درصد افزایش به ۱۴/۶ میلیون نفر رسید. در این سال تعداد دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن ۳/۰

شهرهای دارای کمتر از ۱۰ هزار نفر جمعیت با اولویت مناطق مرزی و عشایری اختصاص یابد که تا پایان سال ۱۳۹۶، معادل ۲۵ درصد آن بین بانک‌های عامل تسهیم گردید.

۹-۲-۵- عملکرد صندوق بیمه بیکاری

تعداد مقرری‌بگیران بیمه بیکاری در سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۹۵ با ۱/۰ درصد افزایش به ۲۱۳/۸ هزار نفر رسید. این تعداد با توجه به جمعیت بیکار کشور (حدود ۳۲۱۰/۲ هزار نفر در سال ۱۳۹۶)، سهم اندکی از کل بیکاران را تشکیل می‌دهد. تعداد بیمه‌شدگانی که طی سال ۱۳۹۶ به جمع مشمولان صندوق بیمه بیکاری اضافه شدند، ۲۳۵/۳ هزار نفر بود. بنابراین، تعداد بیمه‌شدگانی که طی سال ۱۳۹۶ از مقرری بیمه بیکاری استفاده نمودند، ۴۴۷/۱ هزار نفر بود^(۱).

جدول ۹-۳- عملکرد صندوق بیمه بیکاری (نفر)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۱/۰	۲۱۳۸۴۰	۲۱۱۷۷۰	تعداد مقرری‌بگیران
۴/۷	۲۳۵۲۹۱	۲۲۴۷۲۹	تعداد برقراری مقرری
۱۲/۰	۲۱۷۷۹۶	۱۹۴۳۹۶	تعداد موارد قطع مقرری

ماخذ: سازمان تامین اجتماعی

در سال ۱۳۹۶، مقرری ۲۱۷/۸ هزار نفر از مشمولان صندوق بیمه بیکاری قطع شد. حدود ۶۸/۶ درصد به دلیل اتمام مدت استحقاق، ۲۴/۳ درصد به دلیل اشتغال مجدد و ۷/۱ درصد باقی‌مانده به دلایلی از جمله بازنشستگی، ازکارافتادگی، فوت یا عدم شرکت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای و ... از ردیف مقرری‌بگیران حذف شدند.

جدول ۹-۴- توزیع علل قطع مقرری بیمه بیکاری

نفر	سهم(درصد)	تعداد کل قطع مقرری	استفاده از حداکثر مدت	اشتغال مجدد	سایر
۱۳۹۶	سهم(درصد)	تعداد کل قطع مقرری	استفاده از حداکثر مدت	اشتغال مجدد	سایر

ماخذ: سازمان تامین اجتماعی

براساس قانون کار، مدت پرداخت مقرری حداقل ۶ ماه و حداکثر ۵۰ ماه از اولین روز بیکاری می‌باشد. طبق آمار ارائه

۲- شامل دانش‌آموزان دوره‌های آمادگی، ابتدایی، متوسطه اول، متوسطه دوم و بزرگسال می‌باشد.

۱- تعداد استفاده‌کنندگان در هر سال عبارت است از مجموع مقرری‌های برقرار شده در همان سال به علاوه مقرری‌بگیران باقی مانده در پایان سال قبل.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۶

مراکز آموزشی است؛ به طوری که سهم دانش‌آموزان مدارس غیر دولتی از کل دانش‌آموزان در سال تحصیلی مورد بررسی در مقاطع ابتدایی و متوسطه اول افزایش داشته و در مقطع متوسطه دوم بدون تغییر بوده است.

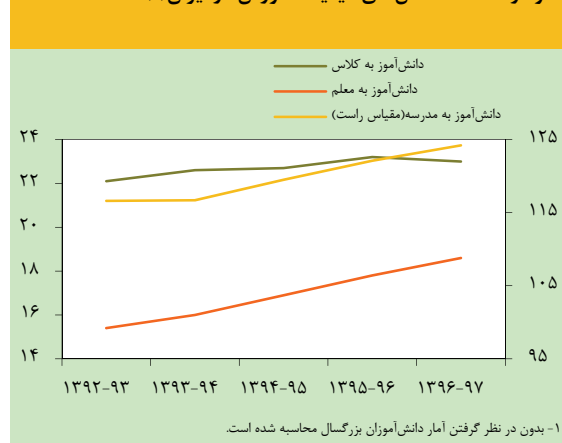
در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، تعداد مدارس کشور با ۱/۳ درصد افزایش به ۱۱۴/۴ هزار دستگاه رسید. در این سال تعداد کلاس‌ها با ۳/۶ درصد افزایش به ۶۱۶/۸ هزار باب رسید. کادر آموزشی کل کشور نیز به ۷۶۴/۸ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال قبل از آن به میزان ۱/۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. شاخص نسبت دانش‌آموز به مدرسه به ۱۲۴/۲ نفر رسید که در مقایسه با رقم سال قبل از آن (۱۲۲/۱ نفر) معادل ۲/۱ واحد افزایش داشت. در این سال شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم با ۰/۸ واحد افزایش نسبت به سال قبل از آن، به ۱۸/۶ نفر رسید. کاهش کادر آموزشی و همچنین افزایش تعداد دانش‌آموزان در افزایش نسبت مذکور موثر بوده است. تفکیک شاخص مذکور برحسب مقاطع تحصیلی نشان می‌دهد که در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، در مقطع ابتدایی (به همراه آمادگی)، متوسطه اول و متوسطه دوم شاخص مذکور به ترتیب معادل ۲۴/۸، ۱۵/۹ و ۱۰/۶ نفر بوده است. شاخص نسبت دانش‌آموز به کلاس با ۰/۲ واحد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۲۳/۰ نفر رسید.

در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، تعداد سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی ۳۸۱/۰ هزار نفر بود که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۱۹/۱ درصد کاهش نشان می‌دهد. از کل سوادآموزان، حدود ۴۷/۲ درصد در دوره تکمیلی و بقیه در مقطع سوادآموزی در حال تحصیل بودند.

درصد، تعداد دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول ۲/۶ درصد و تعداد دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم ۰/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، حدود ۳۵/۹ درصد از دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم و ۲۰/۱ درصد از دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش مشغول به تحصیل بودند. این آمار نشان‌دهنده تمایل بیشتر پسران به ورود سریع به بازار کار و تمایل دختران به ادامه تحصیل در دانشگاه می‌باشد.

نمودار ۹-۲- شاخص‌های کیفیت آموزش در ایران (۱)

در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، تعداد دانش‌آموزان مدارس غیر دولتی در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن معادل ۹/۲ درصد افزایش داشت. در این مدارس تعداد دانش‌آموزان در مقطع متوسطه دوم علی‌رغم کاهش تعداد دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش، با ۰/۶ درصد افزایش همراه بود. مقایسه تغییرات تعداد دانش‌آموزان مدارس غیر دولتی در مقاطع مختلف تحصیلی نشان‌دهنده تمایل خانوارها به استفاده از خدمات این

جدول ۹-۵- دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی برحسب جنس

(هزار نفر)

درصد تغییر	۱۳۹۶-۹۷		۱۳۹۵-۹۶		
	پسر	دختر	پسر	دختر	
ابتدایی	۳۰/۰	۳۰/۰	۳۸۲۴/۵	۳۷۱۲/۱	
متوسطه اول	۲/۳	۲/۸	۱۶۵۹/۱	۱۴۹۱/۱	
متوسطه دوم	۰/۲	۱/۰	۱۱۰۰/۷	۱۰۸۹/۲	
جمع	۲/۴	۲/۶	۶۸۱۳/۳	۶۴۹۲/۵	

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

جدول ۹-۶- ترکیب دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی در مناطق شهری و روستایی

(درصد)

	۱۳۹۶-۹۷		۱۳۹۵-۹۶	
	مناطق روستایی	مناطق شهری	مناطق روستایی	مناطق شهری
ابتدایی	۲۸/۴	۲۱/۶	۲۸/۵	۲۱/۵
متوسطه اول	۲۱/۹	۲۸/۱	۲۱/۷	۲۸/۳
متوسطه دوم	۹/۹	۹/۱	۱۰/۰	۹/۰
جمع	۲۳/۲	۲۶/۸	۲۳/۲	۲۶/۸

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

جدول ۹-۷- دانش‌آموزان مدارس غیر دولتی در مقاطع مختلف تحصیلی

درصد تغییر	سهام در کل دانش‌آموزان (درصد)		تعداد (هزار نفر)	
	۱۳۹۶-۹۷	۱۳۹۵-۹۶	۱۳۹۶-۹۷	۱۳۹۵-۹۶
ابتدایی	۱۱/۶	۱۲/۸	۱۰۷۳/۳	۹۶۱/۶
متوسطه اول	۸/۲	۹/۱	۳۰۰/۹	۲۷۸/۰
متوسطه دوم	۰/۶	-۱/۸	۲۴۴/۸	۲۴۳/۴
جمع	۹/۲	۹/۴	۱۶۱۹/۰	۱۴۸۳/۰

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

زنان نیز به گروه «کشاورزی و دامپزشکی» با ۱۵/۶ درصد اختصاص داشته است.

بررسی تعداد دانشجویان کشور به تفکیک مقاطع تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۹۷ نشان‌دهنده کاهش تعداد دانشجویان مقاطع کاردانی (۱۲/۶- درصد)، کارشناسی (۱۱/۱- درصد) و کارشناسی ارشد (۱۴/۱- درصد) و افزایش تعداد دانشجویان مقاطع دکتری حرفه‌ای (۴/۲ درصد) و دکتری تخصصی (۰/۴ درصد) در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن است. تعداد دانشجویان دکتری در سال‌های اخیر روند افزایشی داشته که با فارغ‌التحصیل شدن این گروه و ورود آنها به بازار کار در آینده، می‌بایست در خصوص اشتغال به کار آنها با توجه به سطح انتظارات، تمهیداتی اندیشیده شود.

۹-۳-۲- آموزش عالی

در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۹۷، تعداد دانشجویان کشور (دولتی و غیر دولتی) به ۳۶۱۶/۱ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن به میزان ۱۱/۲ درصد کاهش نشان می‌دهد. در این سال تحصیلی، تعداد دانشجویان تمام گروه رشته‌های تحصیلی با کاهش مواجه شد. گروه رشته‌های «علوم تربیتی» و «کشاورزی و دامپزشکی» به ترتیب با ۱۵/۸ و ۱۴/۱ درصد، بیشترین کاهش تعداد دانشجو را در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۹۷ به خود اختصاص دادند. همچنین، تغییرات تعداد دانشجویان گروه رشته‌های تحصیلی به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد که بیشترین کاهش تعداد دانشجویان در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۹۷ در مردان به گروه «علوم تربیتی» با ۲۲/۶ درصد و در

جدول ۹-۸- کل دانشجویان کشور

(هزار نفر)

	سهام (درصد)		درصد تغییر		سال تحصیلی	
	۱۳۹۶-۹۷	۱۳۹۵-۹۶	۱۳۹۶-۹۷	۱۳۹۵-۹۶	۱۳۹۶-۹۷	۱۳۹۵-۹۶
آموزش عالی دولتی (۱)	۶۳/۳	۶۲/۲	-۹/۶	-۷/۱	۲۲۸۹/۱	۲۵۳۳/۳
زن	۳۱/۱	۳۰/۴	-۹/۴	-۸/۶	۱۱۲۴/۰	۱۲۴۰/۱
مرد	۳۲/۲	۳۱/۷	-۹/۹	-۵/۶	۱۱۶۵/۱	۱۲۹۳/۲
دانشگاه آزاد اسلامی	۳۶/۷	۳۷/۸	-۱۳/۹	-۵/۰	۱۳۲۷/۰	۱۵۴۰/۵
زن	۱۵/۵	۱۵/۵	-۱۱/۱	-۲/۲	۵۶۱/۱	۶۳۱/۵
مرد	۲۱/۲	۲۲/۳	-۱۵/۸	-۶/۹	۷۶۵/۸	۹۰۹/۱
جمع	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۱/۲	-۶/۳	۳۶۱۶/۱	۴۰۷۳/۸

ماخذ: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه آزاد اسلامی

۱- شامل دانشجویان دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پیام نور، جامع علمی- کاربردی، فرهنگیان، فنی و حرفه‌ای، سایر دستگاه‌های اجرایی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و موسسات آموزش غیر دولتی- غیر انتفاعی می‌باشد.